

A vegyivédelmi anyagellátás néhány kérdésének elemzése a békeidőszakra

Zámbó B. Endre mk. alezredes

Néphadseregünkben a magasabbegységek, egységek, intézetek és szervek (a továbbiakban: csapatok) vegyivédelmi anyagellátása meglehetősen centralizált. Ezt a centralizált anyagellátást:

- a vegyivédelmi szakanyagok, szaktechnikai eszközök túlnyomó többségének speciális volta;
- az alkalmazásuk és felhasználásuk meghatározott célja és irányultsága;
- a központi készletezések és anyagmozgatások, valamint
- a gyors, pontos és megbízható ellenőrzési rendszer kialakítása eredményezte.

A vegyivédelmi anyagellátás centralizált gyakorlatára ugyanakkor közvetlenül vagy közvetve jelentős befolyással bír:

- a várható ellenség elgondolásai, a tömegpusztító fegyverek különböző fajtáinak (típusainak) alkalmazására;
- a tömegpusztító fegyvereken belüli fejlesztési és rendszerbe állítási (rendszeresítési) tendenciák;
- a csapatok katonai feladatainak, alkalmazási területeinek átfogó és minden oldalú anyagi-technikai biztosítása.

A csapatok vegyivédelmi anyagellátási gyakorlatában természetesen nem elhanyagolható tényezőként vehető számításba a népgazdaság teherbíró képessége, a rövid- és középtávú gyártáskooperációk gyakorisága, a vegyivédelmi szakanyagok gyártásának területén megindult egységes és szigorú specifikációk megkövetelése és betartása.

A centralizált vegyivédelmi anyagellátás területén jelentkező - s az előzőekben csak átfogóan felvázolt - összefüggések egyre szorosabbá válása (egymástól való tartós függése) előtérbe helyezi annak szükségességét, hogy a vegyivédelmi anyagellátás gyakorlatának különböző módszereit mind jobban kiműveljük. Tudomásom szerint ennek érdekében már számos elgondolás kidolgozásra került, s ezekhez szeretném hozzákapcsolni azokat az észrevételeket és gyakorlatot, amelyek elősegíthetik a vegyivédelmi anyagellátás általános gyakorlatának eredményesebb kialakítását.

Mіндеzek előtt azonban néhány gondolattal kitérnék arra is, hogy a meg-

határozott szintekhez kötött, de legalább is a seregtest szinthez kötött anyag-ellátás gyakorlata nem valószínű meg a középtávú ellátási tervek (koncepciók) részletesebb ismerete és a – bizonyos értelemben vett – hosszabb távú előreteljesítés nélkül. Megítélésem ugyanis az, hogy például egy konkrét évre elkészült anyagellátási terv összességében csak akkor reális és végrehajtásában hasznos (gazdaságos), ha ismert, hogy az adott anyagok utánpótlása (feltöltése, kiegészítése, készletezése) folyamatosan biztosított egy tervidőszakra és hogy a távlati fejlesztések alapján – a lehetőségek birtokában – mi várható az anyagellátásban.

A valóságban ez az alábbi példával érzékeltethető. Ha a rendszerben levő vegyi-, sugárfelderítő eszközöknél a GSZP-1 típusú automata vegyi- és sugárjelzőt, a perspektivikus fejlesztés során, egy más típusú automatikus vegyi-, sugárjelző váltja fel, s ennek a rendszerbe állítási feltételei minden tekintetben biztosítottak lesznek, akkor a rövidtávú vegyivédelmi anyagellátási tervekben – az addigi tapasztalatok alapján – a GSZP-1 fogyó-, csere- és javító anyagait mindaddig biztosítani kell a felhasználóknak, amíg a műszer kifizése konkrétan betervezett. Amennyiben ez nem így történne, úgy az éves igényeknek megfelelő anyagutánpótlási folyamat törést szenvedne, s nem tudnánk elejét venni a felkészületlenségből, a megalapozatlan anyagellátási tervezésből bekövetkező kapkodásnak, illetve az „eszi, nem eszi, nem kap mást”, vagy az „ahogy esik, úgy puffan” szemléletnek.

E rövid kitérő után rátérek azokra a következtetésekre, amelyeket a hátszágvédelmi csapatok vegyivédelmi anyagellátásának gyakorlatában tapasztal-
takból, mintegy összegezésként vontunk le.

Az *első* az, hogy az anyagellátás alapját képező számvetések elkészítéséhez mind az állománytáblás, mind a normatáblás vegyivédelmi szakanyagokat olyanmódon szükséges egyértelművé tenni, hogy sem az anyagellátást tervező, sem az ellátást biztosító ne értelmezhesse azokat különbözőképpen, vagy sajátos módon.

A *második* az, hogy a lépcsőzetes anyagellátási tervlebonthatásoknak tükrözni kell egy tervidőszakban várható vegyivédelmi anyagellátás (szakanyag vagy szaktechnikai eszköz feltöltés és cserék, továbbá a feltöltöttség $0/0$ -os) alakulását.

A *harmadik*, hogy a csapatok szakanyag feltöltésének alakulása, az évenkénti pontosított igények alapján, a fontossági rangsorolásuk szerint követhető legyen, figyelembe véve a szakanyagok természetes elhasználódásából és a fogyóanyagok szavatossági idejének lejárásiából adódó hiányok pótlását is.

A továbbiakban a három tömörített következtetés részletesebb kifejtésével közelítem meg azokat a problémákat, illetve azt a gyakorlatot, amelyek megszüntetésével, illetve elfogadásával a vegyivédelmi anyagellátás általános gyakorlata eredményesebbé tehető.

Az anyagellátás alapját képező számvetések

Az anyagellátás tervezéséhez minden esetben szükség van kiindulási alap-
adatokra. Az egyik kiindulási alap például a vegyivédelmi szakanyagok, szak-
technikai eszközök számszerű adatai lehetnek. Ezekkel a számszerű adatokkal
alapvetően nem lehetne sok gond, hiszen ezeket az adatokat részben az álló-
mánytáblák, részben az ellátási normatáblák tartalmazzák. Segítségükkel bár-
mely katonai szervezetre összeállíthatók a vegyivédelmi szakanyag szükségle-

tek. A gyakorlatban, az ezzel kapcsolatos jelenlegi helyzet, azonban korántsem ilyen egyszerű.

Az állománytáblákban az előírt vegyivédelmi szakanyagok és szaktechnikai eszközök (felszerelések) a típust jelölő rövidítéssel (pl. IH-5, WS-67, AVJ-1, FMG-68 stb.), vagy a típus megnevezésével (pl. egység sugárázsmérő műszer, automatikus vegyjelző, folyadékos mentesítő szakgépkocsi stb.) kerülnek feltüntetésre. A hozzájuk rendszeresített, a működésüket biztosító vagy elősegítő kiegészítő és tartalék felszereléseket azonban már nem, vagy csak esetenként adják meg, s így igen alapos műszaki-technikai ismeretekkel kell rendelkeznie a tervezőnek, hogy pontos szükségleti számvetéseket készítsen. A háterszágvédelmi csapatok vegyivédelmi anyagi-technikai számvetéseinek elkészítésénél gyakorlatilag azonban nem is ez jelenti a fő problémát, hanem az, hogy egy-egy rendszeresített vegyivédelmi szakanyagféleség vagy eszköztípus nem azonos időben jelenik meg, mint a hadműveleti csapatoknál, így óhatatlan, hogy egy bizonyos időeltolódás jelentkezik a valóságos rendszerbe kerülésnél. Ezt az időeltolódást az állománytáblák sem közvetlenül, sem közvetve nem jelzik. Az eredmény, hogy a tervezett szükséglet és a megvalósítható ellátás eltérést mutat.

Gyakori az a jelenség is, hogy néhány szakfelszerelés, szaktechnikai berendezés, mint komplex egység önállóan jelentkezik az állománytáblában (pl. VMG-71; VMGK stb.), de ugyanakkor az ezek teljességébe tartozó (a rendeltetés szerű munkavégzést biztosító vagy elősegítő) műszerek, analizátorok és kiegészítő eszközök (pl. IH-5, AVJ-1, UT-24/10 stb.) még külön állománytáblás vagy norma szerinti járandóságú szakanyagok. Mindezeknél a logikai furcsaságot tetézi, hogy ez a kettősség nem minden komplex jellegű és állománytáblás szaktechnikai felszerelésre, berendezésre áll fenn! Például a VLG-CS típusú mozgó vegyi laboratóriumhoz egy komplett egységet képező TVL-63 típusú tábori (táska) vegylabor tartozik, azonban ez sem az állománytáblában, sem a normatáblában nem szerepel, de a szükségleti számvetésben igen! S hogy a kedvezőtlen variációk ki ne merüljenek, arra hadd említsem meg a következő példát. A VLG-71 típusú mozgó vegyi laboratóriumhoz tartozó tábori radiológiai labor (TRL-3), mint komplett szaktechnikai berendezés, nem külön állománytáblás szakanyag, azonban az ehhez a berendezéshez tartozó IH-101-es típusú számláló berendezés, az IH-5 és IH-12 típusú nukleáris műszerek már igen!

A szakanyagokra, a szaktechnikai eszközökre vonatkozó normatáblázat szintén tartalmaz pontatlanságot, vagy félreértésre adhat okot néhány esetben. Például az alegységek utáni járandóságoknál hiányzik a vegyi-, sugárfelderítő szakasz, vagy a kötelékben levő zászlóalj megnevezés. Az előzőnél a tábori meteorológiai felszerelés, az UT-24/10 típ. akkumulátortöltő, az utóbbinál a zászlóaljtorzs részére számfejehető „CO” szűrő- vagy az oxigénlégző-készülék mennyisége lehet a vitás. A normatáblázat arra sem ad egyértelmű felvilágosítást, hogy a ködösítő anyag és a csoportos csapatmentesítő eszköz járandóságot a háterszágvédelmi csapatok műszaki és hadihajós alegységeire hogyan értelmesszük. S hogy ennek pontos értelmezése mennyire fontos, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a csapatmentesítő eszközök utáni mentesítő anyag járandóság, valamint az anyagok utáni tartalék képzése egyáltalán nem lehet közömbös sem mennyiségi, sem tárolási (raktározási), sem pedig szállítási szempontból.

A normatábla szembetűnő fogyatékosága, hogy a javítóanyag egységkész-

letek járandóságait hiányosan tünteti fel. Például a mentesítő szakkészletek javítóanyag egységkészleteinek milyenségét (kis, közepes) és mennyiségét nem tartalmazza.

A szakanyagok, a fogyóanyagok tartalék készletképzését (mozgó tartalékot) csapatszinten behatárolja, azonban a seregestest szintű tartalékokra nem tesz utalást. (A normatábla csapattartalékot határoz meg, s ennek 0/0-os megosztását magasabbegység-egység-zászlóalj-század-közvetlen alegység bontásban tárgyalja. A magasabbegység kimaradása esetén ez a megosztás természetesen értelmezhető a seregestest szintű tartalékképzés mértékére is, de ez nem egyértelmű!)

Az önkényesen kiválasztott példákön keresztül valószínű sikerült érzékelteni, hogy az állománytáblában előírt és a normatáblázatban meghatározottak – néhány szakanyagféleségnél – mennyire megnehezíthetik az anyagellátás alapját képező számvetések elkészítését. A két területen (állománytábla, normatáblázat) jelentkező problémák megoldását jelenleg, csak a tervezőkkel és az ellátókkal való rendszeres egyeztetés nyújthatja. Ha ez elmarad, vagy ha ennek nem tulajdonítunk kellő jelentőséget, akkor a szakanyag szükségleti számvetést az ellátási tervet készítő a legjobb tudása és szándéka szerint sem képes pontos alapadat összeállítására.

Amennyiben az előzőekben felvetett problémák rendezésre nem kerülnek, úgy óhatatlan, hogy ezek továbbra is elősegítik a tervezési, ellátási, elszámolási nagyvonalúságot, az ideiglenes áthidaló megoldások szükségességét, amelyeknek hosszabb távon való fennmaradása viszont veszélyeztetheti a vegyvédelmi anyagellátás gyakorlatának megalapozottá tételét.

Az anyagellátás alakulása egy meghatározott időszakban

Az anyagszükségleti számvetések, mint az anyagellátás tervezésének alapadata, meghatározzák a vegyvédelmi szakanyagok, szaktechnikai eszközök, berendezések mennyiségét darab- vagy készletszám szerint. A szükségleti számvetéseknek az ellátóval (a szakági előjáróval) való egyeztetése után célszerűen meghatározzák, vagy összesítve kiadják, hogy egy adott időszakban (pl. 1976–80-ig) miből történik feltöltés, csere vagy részleges pótlás (1. sz. melléklet). A szakági előjáró részéről ennek megadása döntő a további, seregestest szintű, anyagellátási terv készítésében. Ezen induló adatok nélkül tisztán formális és a valóságban csak papírra vetett terv lenne csupán az anyagellátás.

A hátországvédelmi csapatok anyagellátásának alakulására készített összesített tervünk alapját a szakági főnökségtől kapott szakanyag ellátási terv képezte. Ennek évekre vonatkozó részletes felbontásából az anyagellátottságunk 0/0-os alakulása hűen tükröződik. A részletes felbontásnál abból indultunk ki, hogy az előző tervidőszak befejeztével a feltöltöttség milyen szinten volt, majd ez hogyan alakul az éves bontásnak megfelelően 1976-tól 1980-ig (2. sz. melléklet). Az elkészített terv alapján mind a csapatok felé, mind a saját munkánkban célirányosabb feladat-megfogalmazásokat tehetünk, hogy csak néhányat említsék. A csapatok szűrő-szellőztető berendezéssel való ellátása lépcsőzetesen történik. Ebből adódik, hogy a csapatok felé kiadott intézkedésekben differenciáltan határozzuk meg mindaddig a kollektív védőeszközök beépítésére, üzemeltetésére és kialakítására vonatkozó feladatokat, amíg a szakanyaggal való feltöltés egységesen meg nem történt.

A központi ellátási terv alapján biztosított nagymennyiségű mentesítő anyag fogadását, elegendő raktártér hiányában, jelenleg nem tudjuk végrehajtani. Eb-

ből adódik, hogy a mentesítő anyagot felhasználó csapatok működési tervében mindaddig szerepeltessük a mentesítő anyagoknak rendeltetési helyükre történő szállítási feladatát is, amíg az központi készletben kerül tárolásra.

Az adott tervidőszakban végrehajtásra kerülő eszközcsere (pl. 60 M gázálarc lecserélése 70 M gázálarcra) jelentős szervezési és végrehajtási feladatokkal jár. Tekintettel arra, hogy mind a raktáraink befogadóképessége, mind a csapatok egyéb irányú feladatai ismertek, így az eszközcsere lebonyolítását a lehetőségek optimális kihasználásával oldhatjuk meg, hisz a koordinációs feladatok – a terv ismeretében – mindenre ésszerű módot nyújtanak.

A hátszágvédelmi csapatok vegyivédelmi szakanyag ellátásának gyakorlatából tapasztaltuk, hogy a szakanyag ellátottságunk összesített alakulására készített terv sok kérdésben elősegíti vagy indokolttá teszi azokat az összefgyver-nemi, illetve szakmai döntéseket, amelyek alapján a katonai (kiképzési, harcászati) feladataink eredményesebbé válnak. A seregtest szintű vegyivédelmi anyagellátás előre tervezésének legfőbb jelentősége voltaképp ebben összegezhető.

A csapatok ellátásának, feltöltésének tervezése

Ahhoz, hogy az ellátási terv konkrét formát öltön, feltétlenül szükséges a szakanyagok darab, kilogramm, illetve készletszám szerinti elosztása a csapatok részére. Meg kell mondani, hogy ez bizony nagyon aprólékos és időigényes munkát kíván a tervezőktől. A terv tartalmát és formáját illetően nincs még végleges állásfoglalás a vegyivédelmi szolgálatnál, sőt azt is meg kell mondani, hogy a részletes anyagellátási terv készítésével néhányan nem is értenek egyet. A terv ellenzői általában azzal érvelnek, hogy amikor a szakanyag, a szaktechnikai eszköz, berendezés a rendelkezésünkre áll, akkor azt azonnal a hiányzó helyre kell szállítani, vagy el kell rendelni a vételezését, s nem szükséges erre tervet készíteni. Kétségtelen, hogy első hallásra ez az érvelés nehezen megcáfolható, s szinte minden kritikán felül állónak tűnik, pedig korántsem az, sőt nem is lehet elfogadni ezt az álláspontot a hátszágvédelmi csapatok vegyivédelmi anyagellátási folyamatában.

(Egy anyagellátási terv valóban sohasem lehet önmagáért, mert ha ez így állna, akkor elsősorban a készítőinek a felkészültségét és alkalmasságát kellene megvizsgálni, hogy a beosztásukkal járó feladatok ellátására egyáltalán alkalmasak-e!)

A mi viszonylatunkban abból kell kiindulni, hogy az igényünk szerinti központi szakanyag kiutalások egy tételben (egy utalványon) kerülnek az ellátó bázisunkra. Tekintettel arra, hogy ez az ellátó bázis nem csak, s főként nem kizárólag, a vegyivédelmi szakanyag ellátást bonyolítja le, így különböző be- és kiszállítások, vételezések és leadások a bázis vegyivédelmi osztályának tevékenységét eléggé behatárolják, vagyis nem bármikor, s nem bármelyik alárendelt (vagy utalt) csapatnak, nem önálló szervezés keretében hajtja végre az ellátási feladatait, hanem a bázis többi anyagellátó osztályaival összehangoltan.

A különböző katonai elfoglaltságukat és helyzetüket tekintve a hátszágvédelmi csapatok sem fogadhatnak vagy vételezhetnek bármikor vegyivédelmi szakanyagot, hisz mind a saját, esetleg mind az utalt csapat részére még számos irányban van hasonló kötelezettségük, amelyek egyenkénti megoldása indokolatlan igénybevételi és költségkihatással járna.

Ha a felsoroltakat elfogadjuk tényleges realitásoknak, akkor máris van

jogalapja, fontossága és szükségessége a vegyivédelmi anyagellátás részletes tervekészítésének. A részletes anyagellátási terv (3. sz. melléklet) alapján az alárendeltek és az anyagellátásra utaltak felé egy-egy évre pontosan megadható a szállításra (mozgatásra) kerülő szakanyag mennyisége. Ennek ismeretében a kilométer (közúti, vasúti) szükségletet, a szállítótér kapacitását, az anyagmozgathoz szükséges erőt (vagy gépi berendezést), a tárolóteret mind-mind előre és időben biztosíthatják, lerendezhetik a csapatok. Az anyagellátás tervszerűségében nyújt segítséget továbbá az a kialakított rendszerünk is, hogy évenként egy tavaszi (március-május) és egy őszi (szeptember-november) időszakban hajtunk végre jelentősebb szakanyag pótlásokat, cseréket vagy feltöltéseket, a rendkívüli anyagigények teljesítésének kivételével. A csapatok éves vagy időszakos tervében tehát szintén megalapozottan állítható be a vegyivédelmi anyagellátásra vonatkozó szakfeladat, amely végrehajtásának pontosítását (konkrét napját) az ellátó bázis vegyivédelmi osztályvezetőjével közvetlenül megbeszéljük.

Az e téren szerzett eddigi tapasztalatok mindinkább azt igazolják, hogy a hátszágvédelmi csapatok vegyivédelmi szakanyag ellátásának jelenlegi gyakorlata beváltja a hozzá fűzött reményeket, s ezt az utat járva lehetséges egy magas fokú szervezettséget kialakítani, amelynek általánossá válásával egyben megalapozzuk ezen feladataink gépi úton történő megoldhatóságát is.

Befejezőként azt hangsúlyoznám, hogy a vegyivédelmi anyagellátás tervezése jelenleg sok gondnal és időráfordítással jár, s a fontosságát tekintve azt igényli, hogy az ezen a területen még meglevő problémákat mielőbb megoldjuk. Ebből adódik az a szükségszerűség is, hogy mindinkább közösen kell kutatnunk:

- az anyagellátás gépesítésének (mielőbbi megvalósításának) lehetőségeit;
- az anyagellátás adminisztrációjának és bizonylatainak (okmányainak) gépi úton történő feldolgozási lehetőségeit;
- az anyagellátást tervező, szervező és irányító szakemberek továbbképzésének új formáit és tartalmát, valamint
- az anyagellátást meggyorsító korszerű bázisrendszerek kialakításának lehetőségeit.

Az elkövetkező évek pedig választ adnak majd arra, hogy közös összefogással és erőfeszítéssel, milyen szintre emeltük az anyagellátás rendszerét.

(Melléletek a folyóirat végén találhatók.)